

PROMOTION DE LA MÉDAILLE a.s.b.l.

PROMOTIE VAN DE MEDAILLE v.z.w.

12ième année n° 2 printemps 2008

12de jaargang n° 2 lente 2008

2008/ 2-35

FLASH MEDAILLES

INHOUD - CONTENU

	Blz./Page
Information / Informatie.....	33
In Memoriam Marie Louise DUPONT <i>par Marc Vancraenbroeck</i>	34
EXPO Penningkunst in het groot / La Médaille d'art Grand Format.....	36
Armand en Robert Bonnetain, twee broers met veel belangstelling voor de oude Grieken <i>door Luc Vandamme</i>	38
Le barrage de la Grande Dixence..... <i>par Marc Vancraenbroeck</i>	49
170 jaar spoorweg te Gent..... <i>door Firmin De Smet</i>	54

INFORMATION / INFORMATIE

De Algemene Statutaire Vergadering zal doorgaan op zaterdag 14 juni te 15 uur

La Réunion Statuaire Annuelle aura lieu le samedi 14 juin à 15 heures.

Plaats / location : **PAVILJOEN**, Sint-Amandsstraat 20, 1853 Strombeek-Bever,

IN MEMORIAM

Marie Louise DUPONT

° Sint-Michiels Brugge 3/10/1929 - † Steenhuffel 4/5/2008

Délégué pour la Belgique au / Gedelegeerde voor België bij **F.I.D.E.M.**

Voorzitter van de **PROMOTIE VAN DE MEDAILLE** vzw /
Président de la **PROMOTION DE LA MÉDAILLE** asbl

Membre titulaire à la **SOCIÉTÉ ROYALE DE NUMISMATIQUE DE BELGIQUE**
Werkend lid bij het **KONINKLIJK BELGISCH GENOOTSCHAP VOOR
NUMISMATIEK**

Voormalig gedelegeerd bestuurder / Ancien administratrice-déléguée
N.V. FIBRU-FISCH S.A.

Membre du / Lid van de **C.E.N., E.G.M.P., A.E.N.** etc.

In memoriam

Marie-Louise Dupont, née à Bruges, restée Brugeoise de cœur, mais Belge avant tout et parfaite quadrilingue, nous a quittés ce 4 mai et la numismatique belge et internationale, en deuil, a perdu une de ses grandes figures.

Entrée à la maison FISCH, elle y poursuivit sa carrière et devint administratrice-déléguée de FIBRU.

Sa connaissance de la médaille, de sa fabrication à sa distribution, était un fait.

Déléguée de la FIDEM pour la Belgique, présidente de la Promotion de la Médaille, membre titulaire de la Société Royale de Numismatique de Belgique, membre de longue date de l'Alliance Européenne de Numismatique, du Cercle d'Etudes Numismatiques et de l'Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde, rien de ce qui touchait à la médaille ne lui était étranger.

Toujours affable, prête à rendre service et à mettre ses grandes connaissances à la disposition de tous, elle aidait ceux qui débutaient dans ce domaine de la « mémoire de métal » que sont les médailles.

La Promotion de la Médaille perd une grande présidente, la communauté numismatique un membre éminent.

Au revoir, Milou, nos pensées et nos cœurs sont avec toi.

Marc Vancraenbroeck
Président a.i.

EXPO

Penningkunst in het groot La Médaille d'art Grand Format

**De verzameling Marie-Louise Dupont
In depot gegeven aan het Penningkabinet
Van de Koninklijke Bibliotheek van België**

In 2007 verwierf de Koning Boudewijnstichting een indrukwekkende verzameling bas-reliëfs in brons en ijzer. Deze verzameling telt 1385 stukken en is afkomstig van de Brusselse penningfabrikant Fibru-Fisch (1853-1998).

Deze grote reliëfs in metaal werden in bewaring gegeven bij het Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek van België en zijn de directe getuigen van de productie van penningen in België tussen 1880 en 1970.

De tentoonstelling 'Penningkunst in het groot' richt de schijnwerpers op deze sculpturen die een diameter hebben tussen 20 en 80 cm en verband houden met de verschillende artistieke gebeurtenissen en stromingen van de 19de en 20^e eeuw in België.

De tentoongestelde stukken hebben betrekking op de productie van de penningfabrikant Fibru-Fisch. Ze belichten enerzijds de industriële aspecten van een ambacht en een knowhow die eerder zeldzaam waren en illustreren anderzijds de geschiedenis van België.

Penningen of medailles zijn muntachtige voorwerpen zonder betaalwaarde. Ze worden uitgegeven om de herinnering aan bepaalde belangrijke figuren of aan allerlei maatschappelijke evenementen te bewaren. Tijdens de 19de eeuw werd de penningproductie gemechaniseerd. De kunstenaars maakten een groot model van een penning in was, klei of gips dat vervolgens door een metaalgieter in brons of ijzer werd gegoten. Het aldus verkregen bas-reliëf werd vervolgens gemonteerd op een reductiebank, een machine (een soort pantograaf) die de afbeelding mechanisch verkleinde tot op de grootte die de penning moest hebben. Met behulp van dit verkleinde reliëf werd een holle penningstempel vervaardigd. Deze stempels (één voor de voorzijde en één voor de keerzijde) werden in een schroefpers gemonteerd. Met behulp van een metalen schijf die tussen de stempels van de pers werd geplaatst, werd dan de uiteindelijke medaille geslagen.

Deze grote penningen bestrijken alle eeuwen en getuigen van de bedrevenheid van de

kunstenars. De meeste toonaangevende medailleurs-sculpteurs van de eerste helft van de 20e eeuw zijn op de tentoonstelling vertegenwoordigd. De opmerkelijke stukken vormen een onschatbaar erfgoed en illustreren een kunst en een ambacht die de moeite van het ontdekken waard zijn.

La collection Marie-Louise Dupont

Déposée au Cabinet des Médailles

De la Bibliothèque royale de Belgique

En 2007, la Fondation Roi Baudouin a acquis une collection impressionnante de bas-reliefs en bronze et en fer. Cet ensemble de 1385 pièces est issu de l'atelier de frappe de médailles bruxellois Fibru-Fisch (1853-1998).

Donnés en dépôt au Cabinet des Médailles de la Bibliothèque royale de Belgique, ces grands reliefs en métal témoignent directement de la production de médailles en Belgique entre 1880 et 1970.

L'exposition 'La médaille Grand Format' met en lumière ces sculptures, dont le diamètre varie entre 20 et 80 cm. et qui balayent les différents événements et courants artistiques du XIXe et du XXe siècle en Belgique.

En se déclinant autour de la production de l'atelier de frappe Fibru-Fisch, les pièces exposées illustrent d'une part des aspects industriels d'un artisanat et d'un savoir-faire rare et d'autre part accompagnent l'histoire de la Belgique.

En effet, les médailles sont des objets monétiformes sans pouvoir délibératoire. Elles sont frappées pour commémorer certaines personnalités ou pour laisser une empreinte matérielle d'événements divers. Durant le XIXe siècle, la production de médailles fut mécanisée. Les artistes préparaient un modèle grand format en cire, argile ou plâtre, qui était ensuite coulé en bronze ou en fer par un mouleur. Le bas-relief ainsi obtenu était ensuite monté sur un tour à réduire, une machine (une sorte de pantographe) qui réduisait l'illustration mécaniquement jusqu'à la taille requise pour la médaille. À l'aide de ce relief réduit, on fabriquait un coin creux. Ces coins (un de droit et un de revers) étaient ensuite montés dans un balancier. Enfin, à l'aide d'une plaque en métal placée entre les coins de la presse, on frappait la médaille.

Traversant les âges, ces médailles grand format mettent particulièrement bien en valeur l'habileté des artistes. La plus grande majorité des medailleurs-sculpteurs importants de la première moitié du XXe siècle sont représentés dans l'exposition.

Ces pièces surprenantes constituent un patrimoine inestimable et permettent d'illustrer pertinemment un art et un artisanat riches en découvertes.

Koninklijke Bibliotheek van België, Kunstberg, 1000 Brussel. Ingang Gutenberg - Nasterzaal
Bibliothèque royale de Belgique Monts des Arts, 1000 Bruxelles Entrée Gutenberg - Salle Naster

Van 29 februari tot 14 juni 2008

Du 29 février au 14 juin 2008

Van maandag tot zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur

Du lundi au samedi de 10.00 à 17.00 heures

Gratis toegang / Entrée gratuite

Inlichtingen / Renseignements

+32-(0)2-519.56.02 expo@kbr.be www.kbr.be

ARMAND EN ROBERT BONNETAIN, TWEE BROERS MET VEEL BELANGSTELLING VOOR DE OUDE GRIEKEN.

Luc Vandamme

In 1942, terwijl de Tweede Wereldoorlog verder woedde, vroeg Armand Bonnetain, één van onze grootste medailleurs, aan de koninklijke Bibliotheek van België, afdeling Munt- & Penningkabinet, te Brussel, iets moois en oud om te mogen kopiëren. De turbulente oorlogsjaren gaven hem te weinig kansen om zijn beroep op een degelijke manier uit te oefenen en hij wou zijn kennis en kunde op dat vlak niet verloren laten gaan.

Welke medailles heeft hij tijdens de oorlog dan wel gemaakt?

In zijn dagboek vinden we de volgende nota: *12/1/1940: patiné bas-relief Fredrich*. De medaille zelf werd, volgens het archief van de firma Fisch, pas geslagen op 30/6/1941. Er werden 180 exemplaren geslagen in brons (in 1958 werden er 13 exemplaren bijgeslagen) en één exemplaar in verzilverd brons.

Welke medailles heeft hij nog geproduceerd in die periode?

In 1941 slechts 4 gegoten medailles:

Paul Hymans, 76 mm in brons, 67 mm, zilver.

Gravin d'Arschot-Schoonhoven, 72 mm, gebrondeerd tin en zilver

Lodewijk Karel Crespin, 72 mm, gebrondeerd tin

Le secours de Belgique, société d'assurances, brons (diameter onbekend)

In 1942 neemt zijn productie weer toe. Er worden twee medailles gemaakt van zijn hand bij de firma Fisch:

Victor Vankeymeulen, 52x64 mm, brons (najaar 1942) en een gegoten medaillon.

Roger Begault, 66 mm, brons, en een gegoten medaillon.

En het is in 1942 dat hij de toelating krijgt om verschillende Griekse munten te reproduceren en dat om "zijn kunst te onderhouden". Nochtans kopieerde hij in 1913 reeds een Griekse munt. Zijn belangstelling voor deze munten bestond toen al, waarschijnlijk hiertoe aangezet door zijn broer Robert die een verwoed verzamelaar was van Griekse munten.

KOPIE TETRADRACHME ATHENE

New Style 166-57 v.C.

Vz. : Hoofd van Pallas Athena met drievoudige gevederde Atheense helm, naar rechts binnen een parelrand. Als versiering op de helm: Pegasos, griffioen en chimaera.
Getekend links met monogram: **AB**

Kz. : *COPIE / 1913 / ab*

1913, gegoten, 32 mm, zilver.

Chimaera :

In de Griekse mythe een monster voorgesteld als een dier dat er van voren uitzielt als een leeuw, van achteren als een draak en in het midden als een geit, soms met verscheidene koppen. Het is een kind van Typhoon en Echidna. Het monster maakte Lycië (in Klein-Azië) onveilig tot het door Bellerophoon werd gedood.

In 1942 komt dit onderwerp uitgebreid aan bod. Een van deze was de tetradrachme van Aitna. De voorwaarden waren dat hij slechts één stuk zou slaan en dat zowel de stempel van de voor- als van de keerzijde terecht zou komen op het Penningkabinet.

De tetradrachme van Aitna maakt voor het eerst zijn opwachting in de numismatische literatuur in 1867 in *“Le monde delle antiche città di Sicilia”* van de hand van Antonio Salinas. Het stuk is dus nergens vermeld in de literatuur tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw. Volgens Salinas was de munt gevonden bij Catania (het vroegere Catana) en bevond zich in de privé collectie van de rijke Giovan Battista Verga Catalano, een inwoner van Catania. Korte tijd na deze publicatie kwam het stuk in handen van Alessandro en Augusto Castellani, juweliers en antiquairs uit Rome. In 1882 werd de tetradrachme eigendom van Lucien de Hirsch, zoon van de Joodse filantroop baron Maurice de Hirsch. Hirsch kocht het stuk voor het uitzonderlijk groot bedrag van 8.000 frank, ongeveer het equivalent van 40.000 euro vandaag.

In 1883 publiceerde Hirsch een artikel in het Britse blad *“The Numismatic Chronicle”* van de Royal Numismatic Society met de titel *“Zeldzame onuitgegeven Siciliaanse munten”*. In dit artikel werden acht uitzonderlijke Siciliaanse munten voorgesteld, waaronder de tetradrachme van Aitna, die Hirsch beschouwde als het meest belangrijke stuk van de acht. Deze uitgave bevatte ook een bespreking van deze munt door de vermaarde numismaat B.V. Head met als titel *“Remarks on Two Unique Coins of Aetna and Zancle”*. Vanaf dan groeide de belangstelling zienderogen voor deze munt.

Na het vroegtijdig overlijden van Lucien de Hirsch in 1887, kwam de munt terecht bij zijn ouders. Lucien's vader, baron Maurice de Hirsch, stierf in 1896, en zijn moeder Clara, in 1899. Na haar dood liet de barones haar zoons muntenverzameling na aan de Belgische Staat. Sinds toen berust de beroemde tetradrachme van Aitna in de collectie van het Munt- en Penningkabinet, afdeling van de koninklijke Bibliotheek van België te Brussel. De munt werd voor het eerst publiekelijk tentoongesteld in 2004 in het “Israel Museum” in Jerusalem.

Om de geschiedenis van de tetradrachme van Aitna te begrijpen, moeten we terugkeren naar de dramatische politieke gebeurtenissen van Sicilië tijdens de 5^e eeuw voor Christus. In 485 v.C. viel de machtigste Siciliaanse stad Syracuse in handen van Gelon, de tiran van Gela, die in geen tijd het ganse eiland veroverde. Gelon, wiens regering beschouwd wordt als een “gouden tijd”, werd bij zijn dood in 478/7 v.C. opgevolgd door zijn broer Hieron, die vooral bekend is gebleven voor zijn despotische regering. Hij was helemaal niet zo geliefd als zijn broer. Al snel verhuisde hij zijn hoofdstad van Syracuse naar Catana, gelegen in de onmiddellijke omgeving van de vulkaan, de Etna. Hij dacht daar minder te vrezen te hebben van de plaatselijke bevolking. Hij verdreef de oorspronkelijke inwoners en herbevolkte de stad met loyale inwoners van Syracuse en andere bevolkingsgroepen uit de Peloponesos. Hij noemde zijn nieuwe hoofdstad AITNA.

Hieron slaagde erin om vele nieuwe kunstenaars aan te trekken aan zijn hof o.a. de dramaturg Aeschylus en de dichter Pindar. Het is ook mogelijk dat enkele andere dichters ook zijn hoofdstad bezochten o.a. Bacchylides en Simonides.

Hieron stierf en werd begraven in Aitna in 466/5 v.C. maar de turbulente geschiedenis van de stad stopte hier niet. Enkele jaren later kwamen de eerst verdreven inwoners van Catana terug en eisten hun stad terug op, vernietigden het graf van Hieron en verdreven de toenmalige inwoners. Deze verplaatsten de stad Aitna zo'n 15 kilometer noordwest en heetten de stad Inessa.

De toekenning van de tetradrachme aan Aitna is gebaseerd op de Griekse legende die voor komt op de voorzijde van de munt. Net zoals alle andere munten van Sicilië uit deze periode draagt ook deze munt geen datum en kennen we ook de omstandigheden van deze uitgifte niet. Werde de munt geslagen ter herdenking van de stichting van Aitna, of om de herstichting in Inessa? Of werd deze munt gemaakt om iemand te eren of te bedanken voor bewezen diensten? Welke is de betekenis van de vele symbolen die op dit stuk voorkomen? Wie of wat inspireerde de kunstenaar om dit stuk te scheppen?

Maar hoe ziet deze fameuze munt eruit?

Deze munt van Aitna is een tetradrachme, het viervoud van een drachme, de basismunt van de Griekse wereld. Uitgevoerd in zilver heeft de munt een gewicht van 17,23 gram en heeft een diameter van 26 mm.

De voorzijde toont ons het hoofd van de sater Silenos, een populaire mythologische figuur, de opvoeder en trouwe gezelschap van de Griekse wijngod Dionysos, een fameuze wijndrinker. Hij verkeert gewoonlijk in een roes en wordt door saters, wier leider hij is, ondersteund of op een ezel vervoerd. Wanneer de Phrygische koning Midas, Silenos gastvrij opneemt, wordt Midas door Dionysos vorstelijk beloond.

Het hoofd van Silenos komt op het stuk voor in profiel, naar rechts kijkend, zijn oog in profiel. Hij is kaal en heeft een baard, een gepunt oor en hij draagt een kroon van klimop. Deze ongewone voorstelling doet ons denken aan de voorstelling van de heersers zoals die afgebeeld zijn op de latere munten. Zijn portret is afgebeeld zoals hij later voorkomt op

munten waarop hij naakt staat afgebeeld en met een opgerichte penis. En ook zoals op gebakken potten en schalen.

Onderaan zijn hoofd, staat een kever afgebeeld. Rond zijn hoofd staat, tegen de klok in vanaf rechts, de Griekse legende: **AITNAION**, wat zoveel betekent als “het volk van Aitna”. Dit alles binnen een parelcirkel die rechts niet helemaal zichtbaar is (de munt werd immers uit center geslagen). Als we de parelcirkel zouden kunnen doortrekken, dan zouden we merken dat de baard van Silenos deze cirkel zou onderbreken. Een kleinere zilveren munt van Catana uit de collectie van het Israel Museum, met hetzelfde onderwerp, laat zien dat de baard inderdaad buiten de parelrand komt. Deze fantastische graveur doorbrak hiermee de artistieke conventies zoals die tot dan golden.

De keerzijde van deze munt laat ons een zittende Zeus zien, kijkend naar rechts, op een rijk versierde troon bedekt met een pantervel. Het frontale oog en de naar boven gekrulde lippen veronderstellen een meer archaische stijl van portretkunst, dit in tegenstelling met de voorstelling van Silenos op de voorzijde. Zeus is gekleed in een wollen omslagdoek die gedrapeerd is over zijn linkse schouder en arm. In zijn gestrekte linkerarm houdt hij een bliksem met een gaspeldoorn. Zijn rechterschouder is naakt, en zijn rechter arm, licht omhoog geheven, steunt op een wijnstok die bovenaan gekromd is. Rechts in het veld staat een boom met een vogel, waarschijnlijk een arend rustend op de top.

De onderwerpen op de munt zijn een combinatie van beelden waarvan sommige te maken hebben met de Griekse mythologie en sommige met de vele erupties van de Etna. Om deze motieven beter te begrijpen en hun connectie met elkaar, bekijken we ze even één voor één.

Silenos

Silenos wordt in sommige mythes geportretteerd als de oudste der saters, de zoon van Hermes of Pan, en de trouwe gezelschap van Dionysos, de god van de wijn. Gezien de vele wijngaarden rond de Etna, is het niet verwonderlijk dat hij op de munt voorkomt en geassocieerd wordt met Dionysos. De vruchtbaarheid van die grond wordt ook bevestigd door Strabo, een Romeinse geograaf.

Toch is dit niet de enige verbinding van Silenos met deze regio: een minder bekende traditie portretteert Silenos als een oude dienaar van Polyphemus, de eenogige cycloop die in

een grote grot leefde aan de voet van de Etna. Deze traditie, die u kan terugvinden in Euripides' "De Cyclopen", geschreven in 408 v.C., kan een bijkomende uitleg zijn voor het verschijnen van Silenos op de munt. Noteer dat de cyclopen soms beschreven worden als de smeden van de wapens en bliksems van Zeus, wat een verdere link legt tussen de voor- en keerzijde van de munt.

Kever

Oude geschreven bronnen suggereren dat de kevers van Aitna uitzonderlijk groot waren. De hier afgebeelde kever kan geïdentificeerd worden als de zeldzame "Thorectes marginatus", de grootste "Thorectes" (Scarabaeoidea Geotrupidae) die gevonden kan worden in Sicilië, Marokko, Algerije en Tunesië. Nochtans was deze kever niet de grootste van de wereld, of zelfs niet van Europa (het Europa dat de Grieken toen kenden), maar de Sicilianen en in het bijzonder de inwoners van Aitna dachten dat dit wel zo was. Deze kever kan zo op de munt verschenen zijn als handelsmerk van Aitna.

Zeus

Het beeld van Zeus dat hier afgebeeld is, is dat van Zeus Aitnaios, patroon van de berg Etna, waar zich één van de vele Zeus cultussen bevond. De link van Zeus met de vulkaan (die een uitbarsting kende in 479 of 475 v.C. net voor de stichting van Aitna) kan teruggevonden worden bij verschillende geschreven bronnen, waaronder Pindar's ode aan Hieron van Aitna. Dit model van afbeelding van Zeus op de tetradrachme van Aitna werd waarschijnlijk geïnspireerd door een onbekend beeld van deze god dat opgericht werd op de berg Etna waar men Zeus aanbad. Een Korintische helm van 474 v.C. die gevonden werd in Olympia en een opdracht droeg van Hieron van Aitna aan Zeus, is zeer interessant in het licht van het bestaan van deze cultus.

Het vel van de panter

De troon waarop Zeus gezeten is, is bedekt met een pantervel. De panter werd geassocieerd met Dionysos, weeral een link met de afbeelding van Silenos op de voorzijde en een toespeling op de overvloedige wijngaarden.

Druivelaar

Een verdere allusie op Dionysos en de rijke wijngaarden van de Etna.

Bliksemschicht

De bliksemschicht is het hoofdattribuut van de driftige Zeus. Hier houdt hij een bliksemschicht vertikaal vast in zijn linkerhand die gewikkeld is in een gaspeldoorn. Een exacte kopie van deze bliksemschicht kan men vinden op de zilveren litrae (1/5 van een drachme) geslagen zowel in naam van Aitna als voor Catana.

Vogel

In de klassieke kunst en literatuur wordt Zeus dikwijls vergezeld van een arend. Dan zouden we verwachten dat de arend afgebeeld zou staan neerstrijkend op de boomtop als een roofvogel. Hier nochtans, wordt de vogel afgebeeld rechtopstaand, met een rechte bek en platte poten, typerend voor een watervogel. Als de graveur een arend wou afbeelden, dan had hij zeker de karakteristieke scherpe en kromme bek en de klauwen afgebeeld op de munten. Een andere mogelijkheid is dat de graveur zich weinig aantrok van deze details en meer oog had voor een goede afbeelding van Zeus. Of deze details aan iemand anders overliet die veel minder bekwaam was. Toch staat de ruwe afbeelding in scherp contrast met de rest van de munt. De arend lijkt, zoals Zeus, zijn blikken te laten rusten op de wereld van op de bergtop.

Boom

In de Oudheid waren de hellingen van de Etna bedekt met een groot woud, zoals terug te vinden is in een aantal geschreven bronnen en dat is ook nu nog voor een groot deel zo! Dat de boom voorkomt op het muntstuk, lijkt dit ook te bevestigen. Over het type boom werden vele discussies gevoerd, maar men lijkt tot de slotsom gekomen te zijn dat het om een “Abus nebrodensis” gaat, de enige sparrensoort die voorkomt op Sicilië. Zo’n twintigtal verschillende types zijn gekend, allen binnen het “Madonie National Park”. Het is ook mogelijk dat de schematisch voorgestelde boom de berg Etna zelf voorstelt, waar de cultus van Zeus, gesymboliseerd door een arend, was gesitueerd. Tenslotte is een klein scheurtje zichtbaar op de tweede linkse tak van vanonder te beginnen. Een teken dat de stempel licht beschadigd was, waarschijnlijk gedurende het proces van het slaan van de vorige munten. Dit detail is zeer belangrijk, want het geeft aan dat nog meer stukken werden geslagen, ook al is er tot nu toe slechts één exemplaar van gekend.

Het gebruik van symbolen gerelateerd aan een stad (zijn architectuur, godsdienst, mythologisch verleden of natuurlijke omgeving) is kenmerkend voor veel oude munten. In een wereld waar het ontbrak aan communicatiemiddelen, was dit een efficiënte manier om zichzelf te promoten. In het geval van deze tetradrachme van Aitna zien we een combinatie van de godsdienst, mythologische tradities en zijn natuurlijke omgeving gecombineerd op één enkele munt.

Misschien komen we nooit de exacte omstandigheden te weten waarin de tetradrachme van Aitna werd geslagen. Nochtans, wordt het algemeen aanvaard deze munt te dateren rond 465-460 v.C., in de periode volgend op de dood van Hieron en de herstichting van Aitna in Inessa. Dit besluit werd bereikt door deze munt te vergelijken met andere munttypes van Aitna, alsook de uitgaven van andere steden die waarschijnlijk door dezelfde kunstenaar werden geproduceerd.

Vroege geschreven bronnen vermelden nooit de namen van graveurs. De munten zelf nochtans zijn soms duidelijker. Waar op de Romeinse munten nooit een graveursnaam verschijnt, vindt men de graveursnaam soms wel terug op sommige Griekse munttypes. En de enige plaats waar men dit fenomeen vond, niet regelmatig, maar toch niet onbekend, is juist in Sicilië in de late vijfde- begin vierde eeuw v.C. Euaunetos en Kimon, actief in Syracuse en elders, zijn wellicht de meest bekende, toch zijn de namen van ongeveer twee dozijn stempelsnijders ons vandaag bekend.

Stempelsnijders waren een kleine groep van bedreven hooggeschoolde vakmensen waar grote vraag naar was. Gezien het feit dat de munthuizen toen niet op regelmatige basis werkten maar alleen munt sloegen als men munten nodig had, kan en mag men veronderstellen dat de graveurs voor verschillende opdrachtgevers werkten.

Ook Armand Bonnetain’s naam komt voor op Belgische en Luxemburgse munten. Want naast de grote collectie medailles van zijn hand, was hij ook actief op het vlak van de munten. In 1942 echter was er echt te weinig werk voor hem. Vandaar zijn vraag om iets moois en oud te mogen kopiëren.

Waarom viel zijn keuze dan precies op de tetradrachme van Aitna?

Waarschijnlijk omdat wereldwijd deze munt toch erkend wordt als de meest waardevolle munt. En dit door het feit dat het stuk uniek is, in een prachtige staat verkeert en van een rijke iconografische en historische betekenis is en vooral van een uitzonderlijke schoonheid is. Sinds de eerste publicatie in 1867, werd deze munt de natte droom van elke rechtgeaarde numismaat.

1942, 23 mm, brons, zilver.

Armand Bonnetain schrijft hierover in zijn dagboek:

Notes sur la gravure que j'ai faite de la face et du revers de cette monnaie d'après 2 moulages du Cabinet des médailles. La face et le revers ont été gravées en 1942 à Bruxelles, pendant la guerre. C'est en voulant approfondir la technique merveilleuse des graveurs grecs que j'ai entrepris ce travail et que j'ai choisi cette monnaie très originale à titre d'exercice. Mon intention n'a jamais été de faire un faux. C'est pourquoi j'indiquerai plus loin les caractéristiques "voulues" et quelques différences "dûes" à mon inexpérience, ou si on veut, mon manque de métier.

Les blocs d'acier ont été préparés par la Maison Fisch, et, après la gravure, trempés par les soins de cette maison (Mr. Folland, directeur). Les deux matrices (il n'existe pas de poinçons) m'ont été achetées par Mr. Hoc, conservateur à ce moment là, du Cabinet des médailles. Remis en même temps (.....) exemplaires.¹

J'ai fait battre pour ma collection particulière: 2 exemplaires en argent et 2 exemplaires en bronze, face et revers. D'autrepart un troisième exemplaire en argent appartient à Robert Bonnetain. (zijn broer die een verwoed verzamelaar was van Griekse munten).

Détails qui pourraient servir à identifier les copies de l'original:

- 1. Les ex. battus que je possède n'ont pas été frappés suivant la méthode monétaire habituelle. Cette méthode consiste à battre le revers à l'envers par rapport à la face. C'est à dire de façons (que en tournant la face correctement et dans l'axe le sujet donc bien) que la tête de Zeus soit en B et dans le même axe.*
- 2. La couronne de lierre de l'original comporte onze feuilles. Dans ma copie la onzième feuille est placée sur le front, est à peine indiquée et n'a pas la forme triangulaire des autres feuilles.*
- 3. Ma copie n'a pas tenu compte de la forme irrégulière de l'original et sa forme est un cercle parfait ce qui se voit jamais sur les monnaies grecques. Les Grecs ne battaient pas leurs exemplaires en virole se qui fait que l'écrasement du métal se parrait toujours irrégulièrement.*

¹ Hier stond een getal geschreven dat hij achteraf onleesbaar heeft gemaakt. We kunnen dus niet met zekerheid zeggen hoewel stuks er uiteindelijk van zijn gemaakt.

4. *Le petit encident de métal en pointe que l'on remarque près de la barbe à droite un peu avant les lettres AITNA et qui se reproduit naturellement au revers, en haut au milieu du disque, n'a pas été reproduit dans ma copie.*

Schaal 3:1

Blijkbaar had hij toch meer als één stuk gemaakt van de tetradrachme van Aetna, want na zijn dood in 1973 dook er nog een bronzen exemplaar op. Dit stuk zat in de collectie van Marc Bar en kwam na een gift van Marc Bar recent ook terecht in de collectie van het Munt- en Penningkabinet. In het Munt- en Penningkabinet bevinden zich de matrijzen samen met een exemplaar in zilver en nu ook in brons.

De matrijzen uitvergroot

In zijn dagboek van 1942 vinden we nog de volgende notities terug:

- ❑ Terminé: tetradrachme de Syracuse – de voorzijde – 36 mm – stempel in staal
- ❑ Een kopie van een munt van Epirus – de voorzijde – 30 mm – stempel in staal (van dit stuk konden we nog geen exemplaar terugvinden)
- ❑ Een kopie van een Griekse munt, de afbeelding van een krab – steengravure
- ❑ Een kopie van een munt van Athene, nieuwe stijl, hoofd van Pallas Athene – steengravure (steengravures dienen doorgaans om afbeeldingen als illustraties te drukken)

- Een rennende gazelle – steengravure – op een tetradrachme van Efese staat het hert van Artemis afgebeeld (405-390 v.C.) met de naam van de magistraat, Pythagoras. Misschien heeft deze munt als inspiratie gediend?

KOPIE DECADRACHME VAN SYRACUSE (400 – 370 v.C.)

Vz. : **ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ** (rechts boven achter het hoofd en langs de rand)
 Het hoofd van Persephonè naar links, zij draagt een krans van riet.
 Zij wordt omringd door drie dolfijnen.

Kz. : Blanco

1942, 37 mm, stempel in ijzer.

We vonden een zilveren exemplaar met deze stempel gemaakt. De stempel zelf werd tot op heden niet teruggevonden.

Armand Bonnetain schrijft hierover in zijn dagboek:

L'exemplaire copié ne comporte pas du résille. Dans la coiffure sont gravées des feuilles des roseaux (4). De plus la boucle d'oreille est fait d'une barette ou sont suspendues une petite poire, pointe en bas, et 3 pendeloques terminées chacune d'une perle.

Persephonè,

Griekse godin van het dodenrijk, dochter van Zeus en Dèmètèr. Zij wordt door de god van de onderwereld Hades geschaakt terwijl zij als jong meisje bloemen plukt. Hij neemt haar mee naar zijn dodenrijk zonder dat iemand de roof merkt en huwt haar. Sindsdien wordt zij door Dèmètèr gezocht en wanneer deze van de zonnegod Hèlios verneemt dat zij in het dodenrijk is, treft zij de aarde met onvruchtbaarheid. Daarop zendt Zeus zijn bode Hermès naar Hades, die Persephonè naar de aarde moet zenden. Hades laat haar gaan op voorwaarde dat zij een derde deel van het jaar in het dodenrijk zal verblijven. Persephonè, ook Korè (meisje) genoemd, werd met haar moeder in het bijzonder vereerd in de Eleusinische mysteriën. De Romeinen vereren haar als Proserpina.

Wel vonden we nog een paar mooie gegoten stukken terug met als onderwerp, Pallas Athene.

KOPIE VAN EEN TETRADRACHME VAN ATHENE

1942, gegoten, 51 mm, zilver.

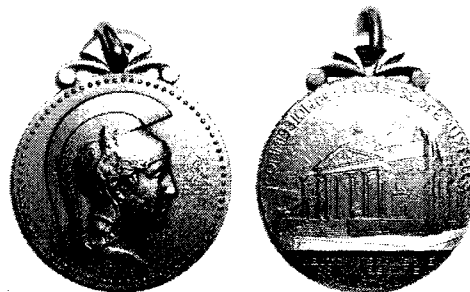

1942, gegoten, 47 mm, brons.

Er zou ook een stempel gemaakt zijn:

1942, 30 mm, stempel in ijzer. Nochtans werd met deze diameter en met hetzelfde onderwerp reeds in 1932 een medaille gemaakt:

DE BEURSCOMMISSIE VAN BRUSSEL

Vz. : Hoofd van Athena met driedubbele gevederde Atheense helm, naar rechts binnen een parelrand. Als versiering op de helm: Pègasos, griffioen en chimaera.
Getekend onder de halsafsneide met monogram: **AB**

Kz. : **COMMISSION DE LA BOURSE DE BRUXELLES** (bovenaan langs de rand)

Een gedetailleerde afbeelding van het Brusselse beursgebouw.

Getekend onderaan rechts boven de afsneide met monogram: **AB**

Open ruimte voor een naam in de afsneide *bijvoorbeeld*:

HECTOR VERHAEGHE / COMMISSAIRE / DU / GOUVERNEMENT

1932, 30 mm, brons, als hangertje, 34,83 mm; goud, 16,5 gram.

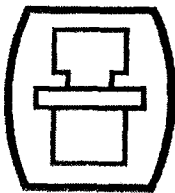
Verder vinden we nog de volgende tekst terug in de "Revue Belge de Numismatique":
Assemblée générale tenue à Bruxelles, dans la salle de conférences de la Bibliothèque royale,
le 15 novembre 1942:

M. Bonnetain présente également des copies faites par lui de trois monnaies d'Épire, d'Aetna et de Syracuse, ainsi que des fontes d'argent obtenues de matrices gravées au burin. Le président le félicite vivement de la réussite de cette technique qu'il souhaiterait voir appliquée aux portraits actuels.

Bij dit artikel werd gretig gebruik gemaakt van de tekst uit de volgende brochure:

François de Callataÿ & Haim Gitler, *The coin of coins, A world premiere*, uitgegeven door The Israël Museum of Jerusalem, catalogue n° 491.

Veel dank ben ik ook nog verschuldigd aan François de Callataÿ, Johan Van Heesch, voor het nauwkeurig nakijken van de tekst, en Rudy Dillen, voor de inspiratie en de medewerking. De afgebeelde medailles komen uit de collectie van de familie Bonnetain en de munt der munten uiteraard uit het Munt- & Penningkabinet te Brussel met dank voor hun bereidwillige medewerking.

MARKS OF HONOUR AWARDS

MEDALS ART MEDALS

MAUQUOY

MEDAL

COMPANY

Industrieweg 12 . B-2280 Grobbendonk . België

Tel +32 (0)14 50 79 10 . Fax +32 (0)14 51 78 81

www.mauquoy.com . E-mail medal@mauquoy.com

LE BARRAGE DE LA GRANDE DIXENCE

par Marc Vancraenbroeck

Dans la vallée d'Hérémence, située dans le canton du Valais (Suisse), s'élève le plus haut barrage-poids du monde², le barrage de la Grande Dixence.

Ce barrage fait partie d'un vaste projet hydraulique nommé **Cleuson-Dixence**, qui l'associe au barrage de Cleuson, situé dans le val de Nendaz, parallèle à la vallée d'Hérémence.

Le barrage de la Grande Dixence a été construit entre 1953 et 1964, mais déjà partiellement mis en service dès 1957. Il bloque le cours de la Dixence, sous-affluent du Rhône.

*

Quelques données techniques donneront une idée du gigantisme de l'ouvrage :

Altitude : 2.364 m

Hauteur du barrage : 284 m

Longueur : 700 m

Largeur, à la base : 193 m

Largeur, au sommet : 15 m

Poids : 15 millions de tonnes

Quantité de béton utilisé : 6 millions de m³, fabriqués à l'aide d'un ciment spécial résistant à l'agressivité de l'eau des montagnes.

Capacité de retenue : 400 millions de m³ d'eau pour une surface de 4,04 km² (lac des Dix)

Bassin hydrographique : 600 km²

Longueur des tuyaux d'amenée d'eau depuis les vallées des alentours : 100 km

La production d'électricité est de 2 milliards de kWh, soit celle de deux centrales nucléaires.

*

* *

Ce barrage avait été précédé du barrage de la Dixence, barrage-voûte construit de 1929 à 1935³. Il fut noyé lors de la mise en eau de la Grande Dixence et peut encore être aperçu lorsque le niveau du lac est bas.

C'est à l'occasion de la construction de ce premier barrage que fut frappée la médaille décrite ci-après, due à C. REUSNER, médailleur suisse.

L'éditeur fut la maison Huguenin du Locle (canton de Neuchâtel).

² Barrage-poids : barrage en béton, à profil triangulaire, résistant à la pression de l'eau par son seul poids.

³ Barrage-voûte : barrage en béton à courbure convexe tournée vers l'amont et repoussant la poussée de l'eau sur les rives par des efforts d'arc.

Dr. : Vue du barrage de la Dixence et de son environnement.
Signature du médailleur, le long du bord, en bas à gauche.

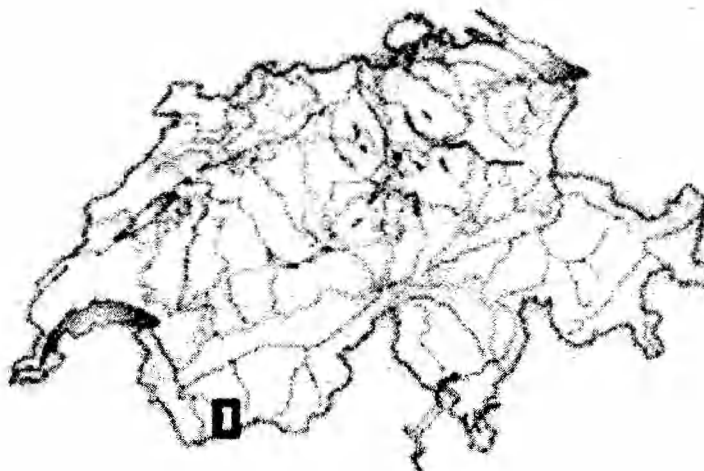
Rv. : En haut, une chute d'eau.
En dessous, un pylône de soutien de lignes électriques à haute tension.
Dans le champ, sur trois lignes : LA DIXENCE S·A/A SES COLLABORATEURS/
1929-1935
Signature de l'éditeur le long du bord, en bas à droite.

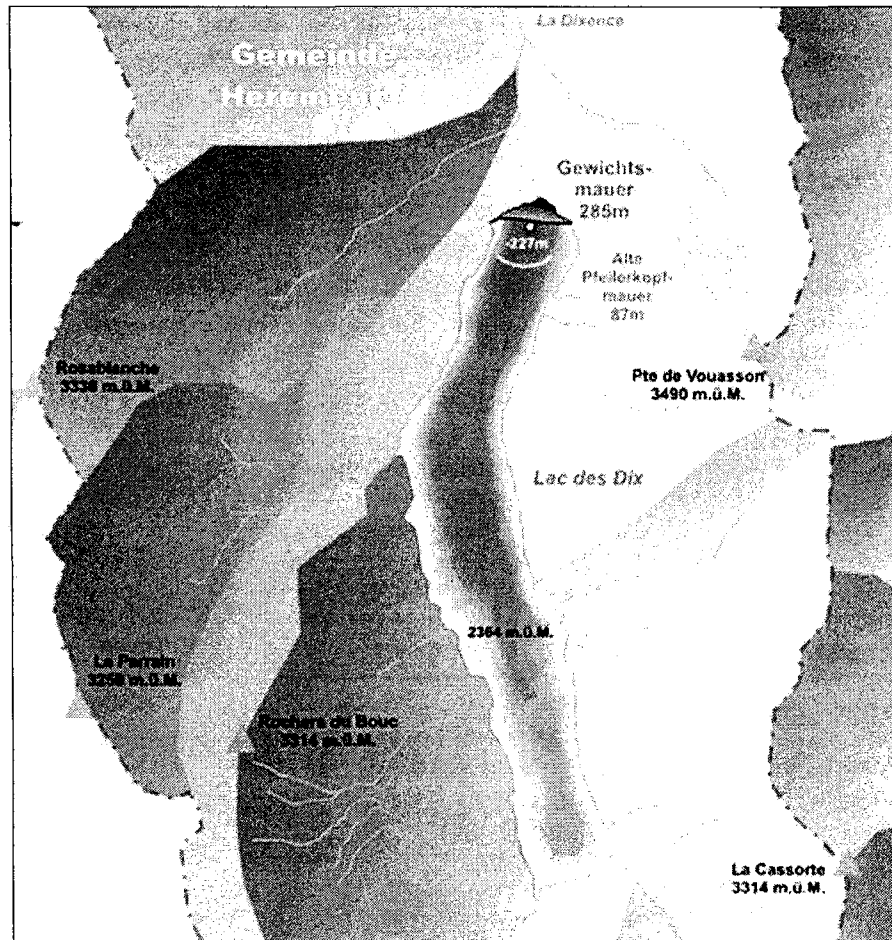
1935, Huguenin, 70,15 mm, bronze

*
* *

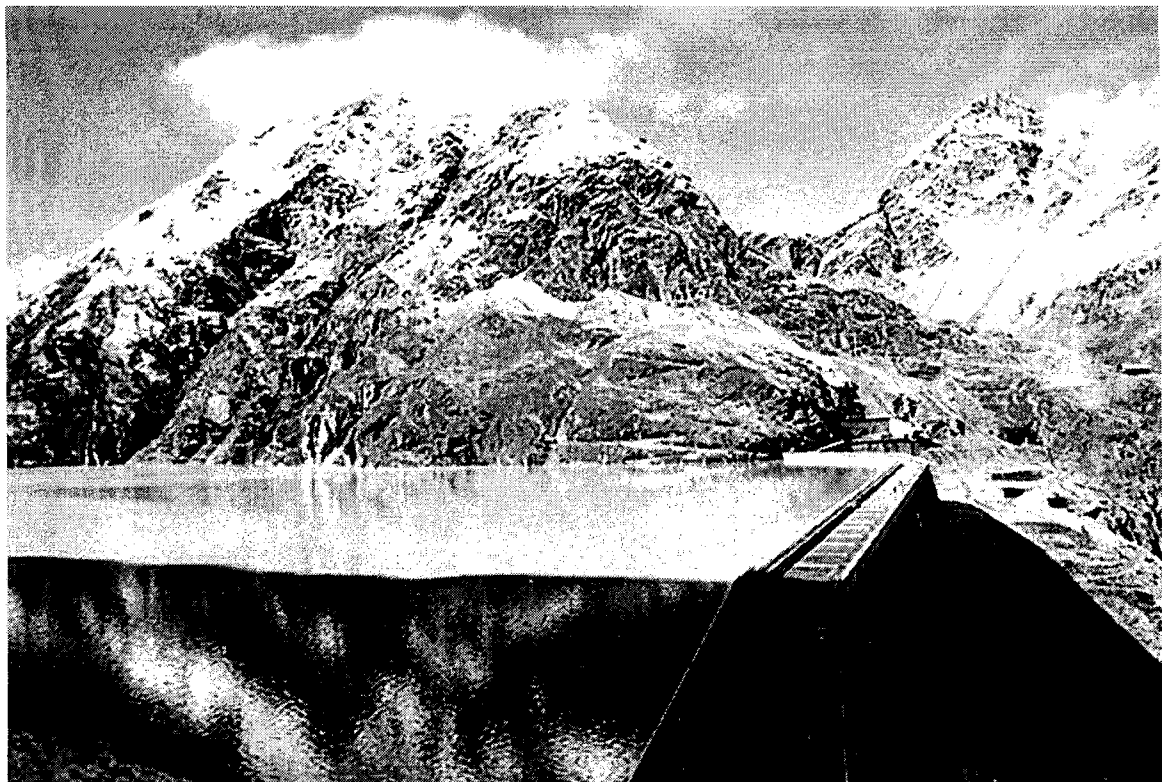
Ci-jointes, une carte et quelques photos qui vous donneront une idée de l'ouvrage, qui vaut le détour si vous passez par la Suisse.

Sources : Wikipedia

Situation du barrage

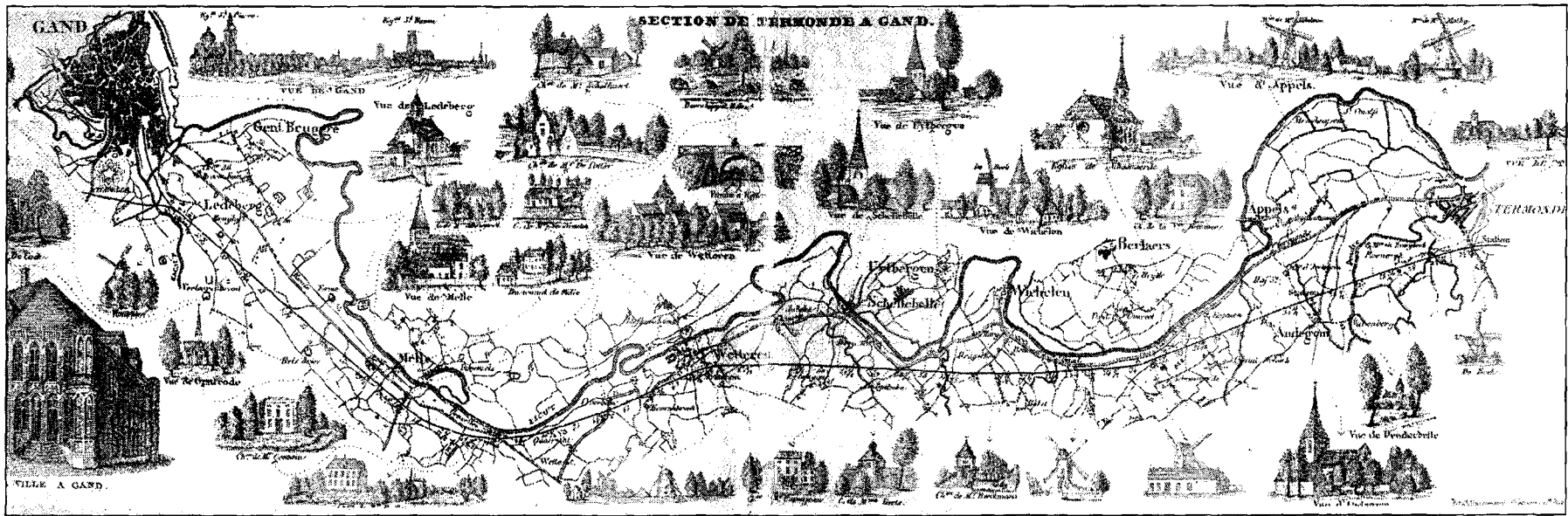
Le haut du barrage, avec le lac des Dix et les monts Blava (av.plan) et Rosablanche

Le barrage, vue de la vallée

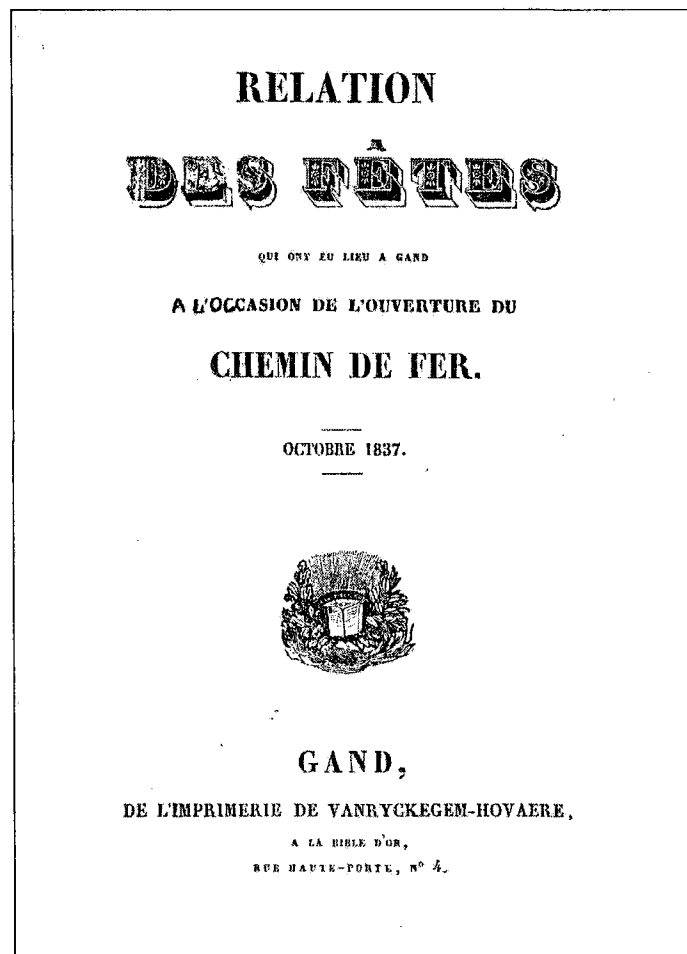
Le lac des Dix

170 JAAR SPOORWEG TE GENT

door Firmin DE SMET

Op 28 september 2007 was het 170 jaar geleden dat het spoorwegbaanvak Dendermonde-Gent over een afstand van 29,450 km officieel werd ingehuldigd. De koning en de koningin waren aanwezig op deze plechtigheid en zoals gebruikelijk toen, was de voertaal het Frans, ook in de pers.

In een brochure van 1837 kan men het ganse relaas de feestelijkheden en redevoeringen uitgebreid lezen. Een paragraaf over het al dan niet uitgeven van een medaille trok hierbij mijn aandacht en ik laat deze tekst dan ook hier integraal afdrukken:

Pour perpétuer le souvenir de l'heureux événement qui unit désormais par des liens plus étroits l'antique capitale des Flandres aux grandes cités du royaume de Belgique, le collège des bourgmestre et échevins proposa, dans le courant de septembre, au conseil municipal de faire frapper des médailles par les meilleurs artistes du pays. L'assemblée rejeta ce projet pour des motifs que nous nous abstenons de qualifier ici. Les citoyens notables de Gand résolurent aussitôt d'ouvrir une souscription pour exécuter le projet de M. Minne-Barth. Un journal de Gand publiait le 25 septembre les lignes que voici:

«La commision (1) chargée de prendre les dispositions relatives à la souscription pour la médaille commémorative de l'ouverture de notre chemin de fer, s'est consituée ce matin sous la présidence de son doyen d'âge M. le sénateur Van Saceghem. Elle a dû se décider sur le dessin de la médaille, qui, représentera sur une de ses faces l'effigie du roi et de la reine, sur l'autre une locomotive remorquant un convoi dans la station du pré des Moines, et à l'horizon la perspective si pittoresque des bâtiments qui l'entourent et au-dessus desquels s'élèvent d'un côté les cheminées élancées de nos usines, emblèmes de notre industrie, et dans le fond la tour de la cathédrale.»

Le 29 du même mois les journaux renfermaient l'avis suivant

«La commission chargée de faire frapper une médaille, afin de perpétuer le souvenir de l'inauguration du cheinin de fer à Gand, a fait déposer des listes de souscription dans les divers établissements publics de cette ville; elle s'empressera également d'en transmettre aux bureaux des journaux qui en feront la demande.

Toute somme sera reçue. Celui qui souscrira pour six francs au moins, recevra un exemplaire de la médaille en Bronze; la souscription de 20 francs donne droit à un exemplaire en Argent. L'exédant est destiné à faire frapper un jeton qui sera distribué aux personnes qui auront souscrit pour deux francs au moins.

Les souscripteurs peuvent, selon leur convenance, ou s'inscrire sur les listes, ou s'adresser par écrit et sans frais à un des membres de la commission, en lui faisant connaître leurs nom, qualité et domicile, le montant de leur souscription et l'exemplaire qu'ils désirent.

On est prié d'indiquer exactement la demeure, les souscriptions devant être recueillies à domicile.

Des mesures seront prises afin qu'il ne soit frappé aucune médaille au-delà du nombre à délivrer aux souscripteurs et à offrir aux autorités.

Le membre de la commission, remplissant les fonctions de secrétaire,

P. DE PAEPE, avocat.»

(1) La commssion est composée de MM. Van Saceghem, sénateur; J-B d'Hane-de Potter, *idem*; Desmazières, représentant; F. Vergauwen, *idem*; le chanoine J.-J. de Smet, membre. de l'académie de Bruxelles; F. Dehemptinne, fabricant et P. de Paepe , avocat.

De meeste weten wel, dat er voor deze inhuldiging een medaille werd geslagen in zilver en brons, ontworpen door graveur Braemt. Doch in de tekst is er ook sprake van een jeton en deze is mij tot op heden onbekend. Er werd wel een jeton uitgegeven voor de inhuldiging, van het baanvak Gent-Kortrijk op 22 september 1839.

Misschien werd er toen helemaal geen jeton uitgegeven en werd het overschot aan geld hiervoor gebruikt. Moest er toch iemand zijn die dergelijke jeton in zijn bezit heeft of hierover wat meer uitleg kan verschaffen, zijn antwoord tot oplossing van dit raadsel is steeds welkom!

Vz.: **LEOPOLDUS PRIMUS BELGARUM REX** Hoofd van de koning naar links. Onder de hals : **BRAEMT F.**

Kz.: **SUMPTIBUS CIVIUM** (Ten behoeve van het volk)

Gevleugeld genie vliegt over de stad met in haar rechterhand een stok met vlag en in de linkerhand een schacht pijlen. Daaronder vergezicht op de stad Gent met zijn torens en fabrieken. Rechts aankomende locomotief "CHARLES-QUINT" rijdend richting stad. Onder de afsnede: **GAND XXVIII SEPT. / MDCCCXXXVII / BRAEMT F.**

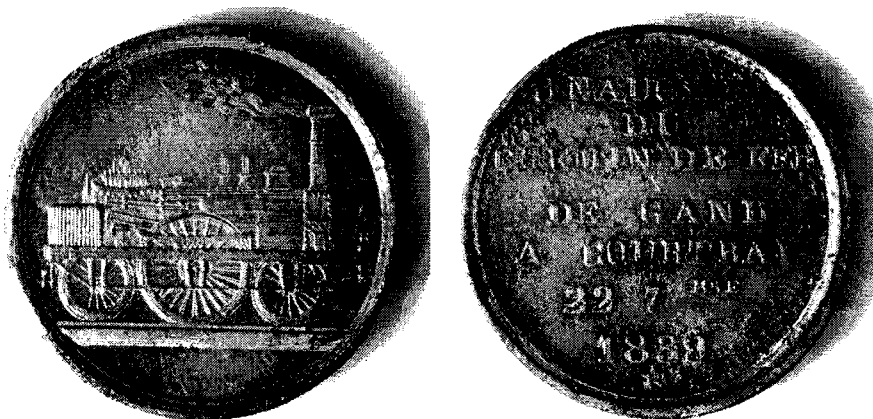
Metaal: zilver en brons. Diameter 50 mm.

Er bestaan varianten in dikte en gewicht, zowel in het. zilver als in brons, ook wat betreft de patinakleur, doch deze met naam "BRAEMT F." op hals heb ik nog niet teruggevonden.

Lit. MOYAUX (1905), blz.110 nr.59 en suppl.1910 nr.100 en 101.

GUIOTH (1844), blz.234-235 pl. XXXIII nr.249

TOURNEUR (1911), blz.115 nr.413 pl. XIII nr.4

Schaal 2:1

Vz.: Stoomlocomotief 1A1, type Stephenson, gebouwd te Brussel door de firma RENARD rijdend naar rechts.

Kz.: **INAUG^{ON} / DU / CHEMIN DE FER / DE GAND / A COURTRAI / 22.7^{BR} / 1839 / ***

Metaal: lood en tin. Diameter 25 mm.

Lit. MOYAUX (1905), blz.110 nr.61

TOURNEUR (1911), blz. 139 nr.484 en 485 pl. XVI nr.4

De geboorte en ontwikkeling van de Belgische Staatsspoorwegen en van de privaatmaatschappijen (Ir. VANDENBERGEN - 1985). Het eerste gedeelte van 17,275 km GENT-DEINZE, werd ingehuldigd op 25.08.1839, het andere van 26,385 km DEINZE-KORTRIJK op 22.09.1839.

